

Особливості сучасної кліматичної дипломатії

У статті зазначено, що сьогодні в українському науковому дискурсі вкрай недостатньо наукових праць, у яких би розглядалися основні аспекти теорії й практики кліматичної дипломатії. Дослідження стосовно розв'язання проблем зміни клімату в політологічному значенні, як їх презентує сучасна західна політична наука, відсутні. Нами здійснено аналіз особливостей кліматичної дипломатії, які випливають із тих змін, що відбулись у світі сучасної дипломатії, зокрема зростання кількості учасників світових справ і типів суб'єктів міжнародних відносин; зміна рівнів залучення дипломатії та дипломатичної діяльності – від місцевого, внутрішньодержавного, до двостороннього, регіонального та глобального; розширення сфери й обсягу об'єктів дипломатії; зміна апарату та механізмів зовнішніх зв'язків і дипломатів; зміна режимів, типів та техніки дипломатії.

У статті констатовано, що держави залишаються одним із головних суб'єктів кліматичної дипломатії, хоча кожна з них має різне значення й різні стратегії переговорів із кліматичного питання. Водночас у формуванні та реалізації політики з актуальних питань важливу роль відіграють недержавні суб'єкти: глобальні банки, регіональні, міжнародні та наднаціональні організації, неурядові організації та навіть субнаціональні державні органи. Саме серед них стає дедалі більше активних учасників архітектури зміни клімату, а отже, суб'єктів кліматичної дипломатії. У багатостороннє розв'язання глобальних проблем, зокрема й проблеми зміни клімату, зробили свій внесок також учасники громадянського суспільства, а відтак вони належать до суб'єктів сучасної кліматичної дипломатії.

Вважаємо, що варто враховувати те, що кліматична дипломатія здійснюється на різних рівнях – від місцевого до глобального; зараз настав час інтегрувати екологічну політику загалом і, зокрема, кліматичну в класичну зовнішню політику; кліматична дипломатія увібрала в себе фактично всі канали, що передбачають сучасні напрями дипломатії, перетворившись на інструментарій прийняття колективних рішень, пошуку компромісів, які задовольняють усі сторони переговорів щодо кліматичних змін.

Ключові слова: дипломатія; зміна клімату; кліматична дипломатія; кліматичне середовище; напрями сучасної дипломатії; суб'єкти кліматичної дипломатії.

Постановка наукової проблеми та її значення. Світ міжнародних відносин – «поле», у якому діють дипломати різного спрямування, значно змінився з початку ХХ ст.: сьогодні вони працюють у глобальному середовищі, яке має багато нових проблем, що породжені глобалізацією, серед них важливе місце займають глобальне потепління та зміна клімату. Саме тому виникла нова форма дипломатії – кліматична (іноді називають «кластер кліматичної дипломатії»).

Аналіз досліджень із цієї проблеми виявив явну недостатність у вітчизняній науковій традиції робіт, спрямованих на дослідження питань кліматичної дипломатії, хоча в документах стосовно зміни клімату цей термін уживається [1; 2; 3]. На сьогодні вкрай недостатньо наукових праць, у яких би розглядалися основні аспекти теорії й практики кліматичної дипломатії. Дослідження з проблем зміни клімату в політологічному значенні, як їх презентує сучасна західна політична наука, відсутні.

Мета й завдання цієї статті – аналіз особливостей кліматичної дипломатії, які випливають зі змін у світі сучасної дипломатії.

Теоретичні основи та методика дослідження. Сучасні дослідники вважають, що глобальна зміна клімату стала новим викликом світовій спільноті, який відкрив простір для запуску механізму багатосторонньої дипломатії. Виникла потреба в трансформації засобів і методів дипломатії, що відбивається у формуванні кліматичної дипломатії. Однак, як образно висловлюється російський політолог А. Шилов, «кліматичний айсберг виявився міцним горішком навіть для найбільш досвідчених зубрів політичної й дипломатичної еліти Світового співтовариства»¹.

Концепція кліматичної дипломатії розглядається нами в контексті принципів й особливостей сучасної дипломатії, на розвиток якої, без сумніву, вплинули, насамперед, глобалізаційні процеси. Теоретичною основою нашого дослідження стали підходи зарубіжних дослідників Е. Ф. Купера, Х. Гейне і Р. Тхакур до аналізу еволюції сучасної дипломатії в умовах глобалізації [8], а також розкриття зміни сучасної дипломатії, детально описані в класичній праці Л. Даймонда й Дж. Макдональда «Багатоканальна дипломатія: системний підхід до миру» («Multi-Track Diplomacy: A System Approach to Peace»). В останній праці виокремлено дев'ять напрямів сучасної дипломатії й

запропоновано схему розширення парадигми «трек один, трек два», яка недавно визначала поле дипломатичної діяльності [9]. На тлі традиційної дипломатії нами інтерпретовано особливості кліматичної дипломатії як інструменту розв'язання такої глобальної проблеми, як зміни клімату, що відповідає інтересам усього людства та збереженню цивілізації на планеті.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. У вступі до «Оксфордського довідника сучасної дипломатії» констатовано, що у світі дипломатії відзначаються п'ять груп змін, які, на наш погляд, впливають на сам факт виникнення й особливості застосування сучасної кліматичної дипломатії [9]:

1. *Зростання кількості учасників світових справ і типів суб'єктів міжнародних відносин.* Крім урядів, ними стали національні фірми приватного сектору, транснаціональні корпорації (ТНК), неурядові організації (НУО) і регіональні та міжурядові організації (МУО). Надзвичайно суттєво змінилися типи суб'єктів міжнародних відносин. Між ними зросла взаємодія, і порядок денний міжнародної публічної політики змінюється відповідно до обставин. Тут зазначено, що чотири десятки років тому Р. Арон стверджував: «посол і солдат живуть і символізують міжнародні відносини, тому вони стосуються дипломатії та війни». Сьогодні поряд із великою кількістю національних дипломатів і військовослужбовців на все більш перевантаженому дипломатичному поприщі міжнародної дипломатії діє багато інших суб'єктів: міжнародні юристи, багатонаціональні торговці, транскордонні фінансисти, технократи Світового банку та Міжнародного валютного фонду (МВФ), миротворці ООН, офіцери охорони здоров'я Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), інспектори Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ), «єврократи» ЄС і посадові особи інших регіональних організацій, гуманітарні працівники тощо.

Держави залишаються основним суб'єктом міжнародних відносин, їх кількість останнім століттям різко зросла, виробляючи експоненціальний стрибок у кількості дипломатичних взаємодій між ними. Чисельність незалежних державних акторів із початку 1945 р. збільшилася в чотири рази, проте між державами існує велика різноманітність: супердержави, ядерно-озброєні країни, численні міні-держави, мікродержави.

Отже, держави залишаються одним із головних суб'єктів кліматичної дипломатії, хоча окремі них мають у ній більше або менше значення, орієнтуються на різні стратегії переговорів із цього питання. Так, «країни, що розвиваються, наполягають на збереженні двох переговорних шляхів – у рамках Кіотського протоколу та в рамках Конвенції, у той час як розвинуті країни схильються до позиції злиття двох шляхів для досягнення результатів переговорів – єдиної юридично зобов'язуючої угоди за участю всіх країн-головних емітерів парникових газів (ПГ)» [5, с. 10].

В аналітичному документі, підготовленому в межах проекту «Сприяння європейським реформам у сфері довкілля й зміни клімату в Україні» Ресурсно-аналітичним центром «Суспільство і довкілля» та Експертно-дорадчим центром «Правова аналітика», зокрема, зазначено: «Одні держави, залежно від політичної ситуації в конкретних обставинах, відмовляються від підписання міжнародних угод у цій сфері та взяття на себе зобов'язань на міжнародному рівні щодо боротьби зі змінами клімату та вжиття відповідних заходів (наприклад США щодо підписання Кіотського протоколу чи участі в Паризькій угоді), інші країни є лідерами та виступають із закликами щодо зупинення зміни клімату волею політичних рішень (наприклад країни ЄС) [3, с. 10].

Федеральне міністерство закордонних справ Німеччини поряд з Adelphi¹ та партнерами реалізують ініціативи «Кліматична дипломатія», а також низку заходів, спрямованих на підтримку дій у галузі кліматичних змін. Так, 9 вересня 2014 р. дипломати з трьох країн організували Німецько-британсько-французький *День кліматичної дипломатії*. Пізніше міністри закордонних справ ЄС погодилися перетворити його на *День європейської кліматичної дипломатії*, із часом делегації ЄС та посольства держав-членів ЄС стали за кордоном проводити *Тижні кліматичної дипломатії*, які стосувалися підвищення обізнаності про кліматичні зміни та необхідність діяти у цій сфері [6].

¹ Adelphi – провідний незалежний аналітичний і консалтинговий центр із питань державної політики щодо клімату, навколишнього середовища та розвитку. Він сприяє вдосконаленню глобального управління за допомогою проведення досліджень, діалогу й консультацій. Він допомагає урядам, міжнародним організаціям, підприємствам та некомерційним організаціям розробляти стратегії для розв'язання глобальних проблем. Його робота охоплює ключові сфери: клімат, енергетика, ресурси, зелена економіка, сталий бізнес, «зелене» фінансування, мир та безпека, міжнародне співробітництво й міська трансформація.

Разом з існуванням традиційної дипломатії зараз сучасним урядам у формуванні й реалізації політики дедалі більше протистоять недержавні суб'єкти: глобальні банки, регіональні, міжнародні й наднаціональні організації, неурядові організації та навіть субнаціональні державні органи, такі як провінційні й муніципальні уряди. У ХХ ст. з'явилася значна кількість міжнародних організацій, що суттєво збільшило інституційну складність міжнародних відносин. Серед них стає дедалі більше активних учасників архітектури зміни клімату, а відтак *суб'єктів кліматичної дипломатії*.

Крім міжурядових організацій, якою є ООН, важливу роль починають відігратися й неурядові міжнародні організації. Стосовно кліматичних змін можна говорити, наприклад, про *350.org* – міжнародну недержавну екологічну організацію, створену з метою залучення уваги широких верств суспільства до антропогенного чинника зміни клімату та проблеми викиду в атмосферу величезних кількостей вуглекислого газу CO². Ця міжнародна громадська організація об'єднує сотні тисяч активістів по всьому світу, щоб знайти розв'язання однієї з найважливіших проблем людства – глобальної зміни клімату. Вона проводить освітні, практичні та політичні кампанії на всіх рівнях, від своєї вулиці до країни, створюючи сильний громадський рух у 188 країнах світу [7].

Актуалізація громадянського суспільства призвела до застосування норм і політики регулювання громадянського життя в соціальних, політичних, економічних та екологічних вимірах. Як і національне суспільство, міжнародне громадянське суспільство в цьому контексті теж стає все більш різноманітним. Кількість суб'єктів громадянського суспільства та обсягів транснаціональних мереж, у які вони включені, демонструють помітне зростання. Воно може відігравати важливу роль у дослідженнях; освіті; пропаганді й поширенні норм; постановці порядку денного; лобюванні урядів та міжурядових організацій, щоб прийняти закони, політику та курси дій; реалізації програм і наданні послуг та гуманітарної допомоги; моніторингу виконання міжнародних зобов'язань; прямій дії. Учасники громадянського суспільства зробили свій внесок у багатостороннє розв'язання глобальних проблем, зокрема й проблеми зміни клімату, а тому віднесені нами до суб'єктів сучасної кліматичної дипломатії.

2. *Розширення сфери та обсягу об'єктів дипломатії.* Змістовні зміни розширили широкий спектр різних сфер державної політики й державної діяльності, які виходять далеко за межі традиційної «високої проблеми» зовнішньої політики. Підвищення екологічної свідомості, потреба у формуванні тендітних екосистем значною мірою сприяло «озеленюванню» порядку денного міжнародних відносин. Якнайкраще реалізувати екологічну концепцію в конкретній політиці й практиці стало серйозною дипломатичною проблемою. Ніщо не ілюструє це краще, ніж кліматичні зміни. Учені стверджують, що швидкість зміни клімату, зумовлена діяльністю людей, знижує природні темпи змін.

3. *Змінилися рівні залучення дипломатії та дипломатичної діяльності – від місцевого, внутрішньодержавного, до двостороннього, регіонального та глобального.* Зросла кількість учасників, котрі беруть участь у переговорах, чисельність питань, які зараз є предметом міжнародних переговорів, різноманітність стилів переговорів, що належать до різних політичних культур і рівнів розвитку, а також їхня технічна складність. Автори вступу до «Оксфордського довідника сучасної дипломатії» констатують, що це стало очевидним у нашому столітті стосовно кліматичних змін у зусиллях вийти за рамки Кіотського протоколу на великих міжнародних конференціях на Балі (2008 р.), Копенгагені (2009 р.), Канкуні (2010 р.) та Дурбані (2011 р.).

А тому, на наш погляд, варто враховувати, що і кліматична дипломатія здійснюється на різних рівнях – від місцевого до глобального. Крім того, різні регіони визначають пріоритети різних аспектів кліматичної дипломатії та розглядають її з різних кутів зору. Саме тому процес, ініційований Федеральним міністерством закордонних справ Німеччини щодо розвитку кліматичної дипломатії, наголошує на проведенні дискусій на регіональному рівні. Такий підхід вимагає ретельних дебатів із регіональними організаціями, громадянським суспільством й експертними громадами різноманітних регіонів через неформальні консультації, побічні події на міжнародних конференціях, семінарах, брифінгах і різних інформаційних заходах.

4. *Змінились апарат та механізми зовнішніх зв'язків і дипломатії.* Можна порівняти ситуацію з кліматичною дипломатією з тією, що у свій час відобразила зростаючу важливість популяризації торгівлі в дипломатії. У 80-х роках деякі країни реорганізували свої Міністерства закордонних справ, інтегруючи торгівлю з класичною зовнішньою політикою. Зараз настав час так само інтегрувати екологічну політику загалом і, зокрема, кліматичну політику з класичною зовнішньою політикою.

Про це заявляв міністр закордонних справ України П. Клімкін: «дипломатія повинна проникати й регулювати відносини в нових для себе сферах, таких як *кліматичне середовище ...*» [4].

5. *Зміни режимів, типів та техніки дипломатії* детально описані в класичній праці Л. Даймонд і Дж. Макдональда, у якій виділено дев'ять напрямів сучасної дипломатії й де автори пропонують схему, що ілюструє їхню ідею щодо розширення парадигми «трек один, трек два», яка визначала поле дипломатичної діяльності раніше (мал. 1) [9].

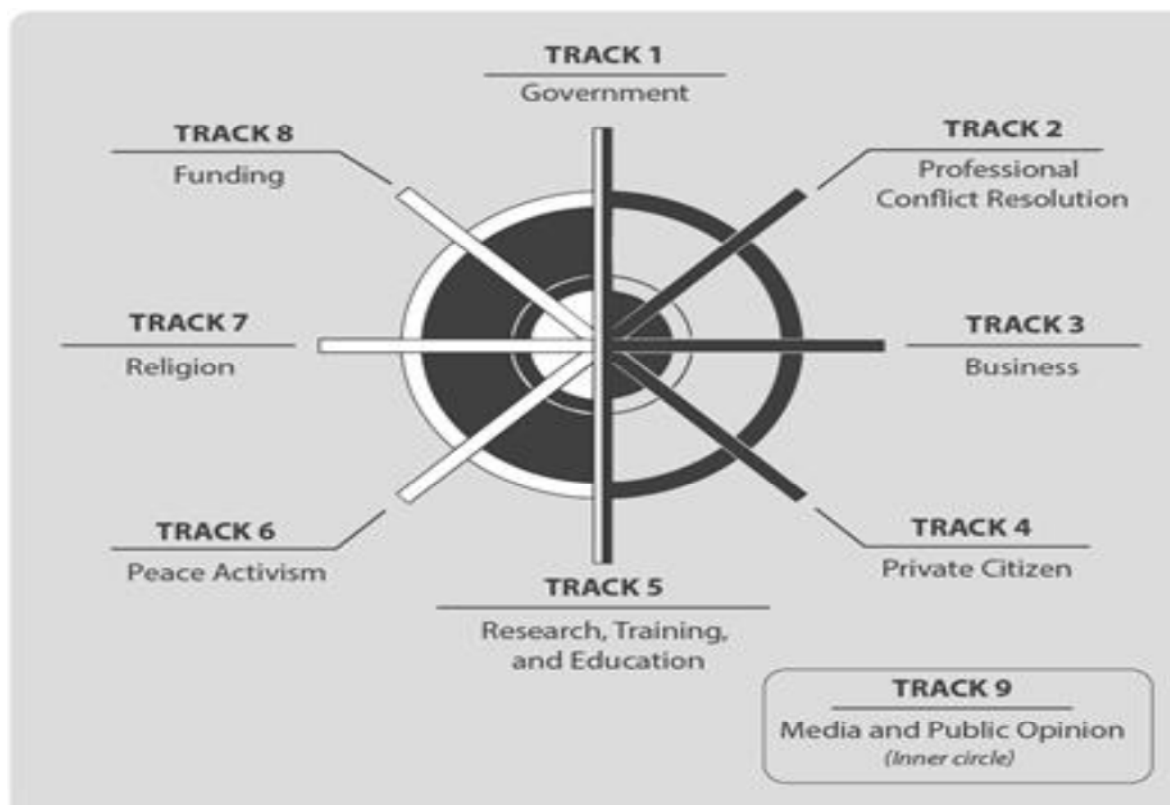

Рис. 1. Напрями та канали дипломатії

Напрямок 1 – урядова чи миротворча діяльність через дипломатію. Це світ офіційної дипломатії, через уряд.

Напрямок 2 – неурядова/професійна, але неурядова дія.

Напрямок 3 – дія через бізнес або торгівлю.

Напрямок 4 – дія через особисту участь (дипломатію громадян, добровільні організації, неурядові організації та зацікавлені групи).

Напрямок 5 – інтеграція в дипломатію через дослідження, навчання та освіту. Зокрема, цей трек уключає й тренінгові програми, спрямовані на забезпечення підготовки фахівців-практиків.

Напрямок 6 – активізм, адвокація та лобізм.

Напрямок 7 – релігійна діяльність.

Напрямок 8 – фінансування або надання ресурсів.

Напрямок 9 – комунікації та діяльність через ЗМІ, формування та дослідження громадської думки [9].

Кліматична дипломатія увібрала в себе фактично всі канали, що передбачають зазначені напрями дипломатії. Вона перетворилася в інструментарій прийняття колективних рішень, пошуку компромісів, які задовольняють усі сторони переговорів щодо кліматичних змін. При цьому кожна держава має один голос, незалежно від чисельності її населення. Кожна група країн має доступ до переговорів і може демократичними методами контролювати певні інтереси, які здатні вплинути на прийняття рішень чи гальмують переговорний процес [3, 14].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, у світі сучасної дипломатії відбулися різноманітні зміни, зокрема зростання кількості учасників світових справ і типів суб'єктів міжнародних

відносин; зміна рівнів залучення дипломатії та дипломатичної діяльності – від місцевого, внутрішньодержавного, до двостороннього, регіонального й глобального; розширення сфери та обсягу об'єктів дипломатії; зміна апарату й механізмів зовнішніх зв'язків і дипломатів; зміна режимів, типів та техніки дипломатії.

Зараз держави залишаються одним із головних суб'єктів кліматичної дипломатії, хоча кожна з них має різне значення та різні стратегії переговорів із проблеми зміни клімату. Разом із тим у формуванні й реалізації політики з актуальних питань важливу роль відіграють недержавні суб'єкти: глобальні банки, регіональні, міжнародні та наднаціональні організації, неурядові організації й навіть субнаціональні державні органи, саме серед них стає дедалі більше активних учасників архітектури зміни клімату, а тому суб'єктів кліматичної дипломатії. У багатостороннє розв'язання глобальних проблем, зокрема й проблеми зміни клімату, зробили свій внесок також учасники громадянського суспільства, а тому вони належать до суб'єктів сучасної кліматичної дипломатії.

Також варто враховувати, що кліматична дипломатія здійснюється на різних рівнях – від місцевого до глобального. Зараз настав час інтегрувати екологічну політику загалом і, зокрема, кліматичну політику в класичну зовнішню політику; кліматична дипломатія увібрала в себе фактично всі канали, що передбачають сучасні напрями дипломатії, перетворившись на інструментарій прийняття колективних рішень, пошуку компромісів, які задовольняють усі сторони переговорів щодо кліматичних змін.

Перспективи досліджень у цій сфері потребують подальшого вивчення як сутнісних характеристик кліматичної дипломатії, кліматичного режиму, так і правового та організаційного оформлення зміни клімату та його наслідків загалом і в контексті глобальної, регіональної та національної безпеки. Особливе значення мають дослідження інформаційно-комунікаційного забезпечення кліматичних змін і підготовки професіоналів різного плану, які б були здатні працювати в галузі кліматичної дипломатії.

Джерела та література

1. Довкілля і клімат: інформаційно-аналітичний огляд екологічної та кліматичної політики і права ЄС за липень-серпень 2017 року. URL: <http://www.rac.org.ua/uploads/content/368/files/eupdatesaugust2017.pdf>
2. Довкілля і клімат: інформаційно-аналітичний огляд екологічної та кліматичної політики і права ЄС за лютий 2018 року. URL: <http://www.rac.org.ua/uploads/content/421/files/eupdatesfebruary2018.pdf>
3. Кліматична дипломатія в ЄС: висновки та рекомендації для України. Аналітичний документ. Експертно-дорадчий центр «Правова аналітика». 2017. URL: <http://www.rac.org.ua/uploads/content/371/files/climate-diplomacy.pdf>
4. Клімкін П. Українська дипломатія на перехресті епох. *Дзеркало тижня*, №1173, 16 грудня – 27 грудня, 2017. URL: https://dt.ua/article/print/internal/ukrayinska-diplomatiya-na-perehresti-epoch-263587_.html
5. Протидія глобальній зміні клімату у контексті Киотських домовленостей: український вимір. Київ: НІСД, Нацеконінвестагентство України, Фонд цільових екологічних інвестицій, 2010. 28 с.
6. About Climate Diplomacy. URL: <https://www.climate-diplomacy.org/about-climate-diplomacy>
7. International environmental organization 350.org. URL: <https://350.org/>
8. Introduction: The Challenges of 21st-Century Diplomacy. *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*. Edited by Andrew F. Cooper, Jorge Heine, and Ramesh Thakur – Oxford University Press, Oxford. 2013. Pp. 1–28. URL: <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199588862.001.0001/oxfordhb-9780199588862-e-1>
9. The introduction to the book: Diamond L., McDonald J. Multi-Track Diplomacy: A System Approach to Peace. Washington, 1996. 182 p. URL: <http://imtd.org/about/what-is-multi-track-diplomacy/>

References

1. Dovkillia i klimat: informatsiino-analitychnyi ohliad ekolohichnoi ta klimatychnoi polityky i prava YeS za lypen-serpen 2017 roku (*Environment and Climate: Information and Analytical Review of Environmental and Climate Policy and EU Law for July-August 2017*) [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu : <http://www.rac.org.ua/uploads/content/368/files/eupdatesaugust2017.pdf> [in Ukrainian].
2. Dovkillia i klimat: informatsiino-analitychnyi ohliad ekolohichnoi ta klimatychnoi polityky i prava YeS za liutyi 2018 roku (2. Environment and Climate: An Information and Analytical Review of Environmental and Climate Policy and EU Law in February 2018) [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu : <http://www.rac.org.ua/uploads/content/421/files/eupdatesfebruary2018.pdf> [in Ukrainian].
3. Klimatychna dyplomatiia v YeS: vysnovky ta rekomendatsii dlia Ukrainy. Analytychnyi dokument. (Climatic diplomacy in the EU: conclusions and recommendations for Ukraine. Analytical Paper) – Ekspertno-

- doradchyi tsentr «Pravova analityka». – 2017. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.rac.org.ua/uploads/content/371/files/climate-diplomacy.pdf> [in Ukrainian].
4. Klimkyn P. Ukrainska dyplomatiia na perekhresti epokh (Ukrainian diplomacy at the crossroads of the epochs) // Dzerkalo tyzhnia, №1173, 16 hrudnia – 27 hrudnia, 2017. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: https://dt.ua/article/print/internal/ukrayinska-diplomatiya-na-perekhresti-epoh-263587_.html [in Ukrainian].
 5. Protydiia hlobalnii zmini klimatu u konteksti Kiotskykh domovlenosti: ukrainskyi vymir (Avoiding Global Climate Change in the Context of Kyoto Agreements: Ukrainian Dimension) – K.: NISD, Natsekoinvestahentstvo Ukrainy, Fond tsilovykh ekolohichnykh investytsii, 2010. – 28 s. [in Ukrainian].
 6. About Climate Diplomacy [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.climate-diplomacy.org/about-climate-diplomacy>
 7. International environmental organization 350.org [Electronic resource]. – Mode of access : <https://350.org/>
 8. Introduction: The Challenges of 21st-Century Diplomacy // The Oxford Handbook of Modern Diplomacy. Edited by Andrew F. Cooper, Jorge Heine, and Ramesh Thakur – Oxford University Press, Oxford – 2013 – pp. 1–28. [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199588862.001.0001/oxfordhb-9780199588862-e-1>
 9. The introduction to the book: Diamond L., McDonald J. Multi-Track Diplomacy: A System Approach to Peace. – Washington. – 1996. – 182 p. [Electronic resource]. – Mode of access : <http://imtd.org/about/what-is-multi-track-diplomacy/>

Tykhomyrova Evgeniya. Features of Modern Climatic Diplomacy. The article states that today in the Ukrainian scientific discourse there are not enough scientific works in which the main aspects of the theory and practice of climatic diplomacy would be considered. Studies devoted to the consideration of climate change problems in political science, as presented by modern Western political science, are absent. The author analyzes the peculiarities of climate diplomacy that follows from the changes that have taken place in the world of modern diplomacy, in particular the growth of the number of participants in world affairs and types of subjects of international relations; change in the levels of engagement of diplomacy and diplomatic activity: from local, domestic, to bilateral, regional and global; the expansion of the area and the volume of objects of diplomacy; change of apparatus and external relations mechanisms and diplomat; change of modes, types and techniques of diplomacy.

The article states that states remain one of the main actors in climate diplomacy, although each of them has different meanings and has different negotiation strategies for the climate issue. Nonetheless, non-state actors play an important role in shaping and implementing a policy on topical issues: global banks, regional, international and supranational organizations, non-governmental organizations and even subnational government bodies, among them are becoming more and more active participants in the climate change architecture, but because of the subjects of climatic diplomacy. Participants in civil society have contributed to the multilateral solution of global problems, including climate change, and so they are our subjects to modern climatic diplomacy.

The author believes that one should take into account: climate diplomacy is carried out at different levels: from local to global; Now is the time to integrate environmental policy in general and, in particular, climate policy into classical foreign policy; Climatic diplomacy has absorbed virtually all the channels that provide modern diplomacy, turning into a toolkit for making collective decisions, finding compromises that satisfy all parties to negotiations on climate change.

Key words: diplomacy; climate change; climatic diplomacy; climatic environment; directions of modern diplomacy; subjects of climatic diplomacy.

Стаття надійшла до редколегії
23.04.2018 р.

УДК 327(470+571)

Олеся Фесик

Зовнішньополітичні інструменти «геостратегії реваншу» Російської Федерації

У публікації проаналізовано внутрішньополітичні передумови та зовнішньополітичний інструментарій, який використовувався Російською Федерацією задля відновлення геополітичного домінування в міжнародній системі. Сформована однополярна міжнародна система, й утрата статусу одного з центрів сили на міжнародній арені після розпаду СРСР не влаштувала російську політичну еліту. Тому нова команда на чолі з В. Путіним